

FORTE:

Forskningsrådet för
hälsa, arbetsliv och välfärd

HÄLSA, ARBETSLIV OCH VÄLFÄRD

FORSKNING MÖTER SAMHÄLLE

Fortes förslag till forskningspolitik 2017-2027

Forskning möter samhälle

– underlag till regeringens
forskningspolitik 2017–2027

FORTE ARBETAR PÅ uppdrag av regeringen och är en av sex statliga forskningsfinansiärer. Myndighetens uppgifter är att finansiera och främja forskning av högsta kvalitet inom hälsa, arbetsliv och välfärd och möta samhällets behov av forskning inom dessa områden. Forte ska även identifiera kunskapsbehov och utvärdera forskning. Samverkan med forskarsamhället, myndigheter och berörda aktörer i samhället är en annan viktig uppgift.

Fortes vision är att genom forskning av högsta vetenskapliga kvalitet skapa förutsättningar för en hållbar samhällsutveckling och uppnå:

- God och jämlik hälsa
- Inkluderande och hållbart arbetsliv
- Hög och kontinuerligt förbättrad välfärd

Fortes områden överlappar och påverkar varandra. De forskningsfrågor som innefattas i uppdraget är ofta mång- och tvärvetenskapliga och berör ofta flera samhällssektorer. Det är viktigt att forskningen resulterar i långsiktiga kunskapsbaserade framsteg för individ och samhälle. Forte vill skapa förutsättningar för forskningen att bättre svara upp mot samhällets behov. Viktiga perspektiv som ska beaktas i forskningen är: integration, genus, jämställdhet, delaktighet och hållbarhet.

I Fortes underlag till regeringens forskningspolitik 2017–2027 identifieras fem megatrender: globalisering, migration, urbanisering, klimatförändringar samt digitalisering

och ny teknologi. Megatrenderna påverkar vårt samhälle och innebär stora utmaningar för Sverige och världen. Forte vill bidra till att finna lösningar för dessa utmaningar och lyfter fem strategiska forskningsområden som hanterar konsekvenserna av:

- Den demografiska utvecklingen
- Arbetslivets omdaning
- Välfärdssystemens kvalitet, styrning, organisering och processer
- Migration och etniska relationer
- Jämlika levnadsvillkor

I Fortes underlag presenteras sammanlagt tio förslag för hur vår forskning ska öka samhällsnyttan. Forte strävar efter att halvera tiden mellan forskningsresultat och tillämpning i policy och praktik.

Stockholm december 2015

Martin Ingvar
Styrelseordförande

Erwa Stålldal
Generaldirektör

Tio förslag för ökad samhällsnytta

Forte har ett unikt uppdrag att stödja hela kedjan från grundforskning och behovsstyrd forskning till tillämpning i praktiken. Forte föreslår, i sitt underlag till regeringen, tio insatser som ska förbättra förutsättningarna för framtidens forskningspolitik:

1. Fem strategiska forskningsområden som hanterar konsekvenser av den demografiska utvecklingen, arbetslivets omdaning, välfärdssystemens kvalitet, organisering och processer, migration och etniska relationer samt jämlika levnadsvillkor
2. Forskning om interventioners effekter
3. Forskning om implementering
4. Breddning av strategiska innovationsområden med inriktning mot välfärd och hälsa
5. Effektivare nationellt samordningsansvar för forskning
6. Ökat stöd till infrastruktur och tillgång till databaser och register
7. Stärkt internationell samverkan och rörlighet
8. Förbättrade karriärmöjligheter för forskare och större möjligheter till kombinerade anställningsformer
9. Ökad jämställdhet inom akademi och forskning
10. Ökad samverkan och aktivare kommunikation

STRATEGISKA FORSKNINGSMRÅDEN

Med utgångspunkt i nya och komplexa globala megatrender och samhällsutmaningar och ökat behov av forskningsbaserad kunskap föreslår Forte en successiv uppbyggnad av fem långsiktiga, strategiska och tvärsektorieella forskningsprogram inom ramen för flexibla stödformer under den kommande tioårsperioden.

Forte föreslår att följande forskningsområden ska förstärkas:

Den demografiska utvecklingen

Sverige står inför en demografisk utmaning där andelen äldre ökar, vilket påverkar såväl välfärdspolitiken som välfärdssystemens utformning.

Forskningens fokus bör därför vara äldres aktiva och hälsosamma åldrande. Välfärdsteknologins utveckling och en hållbar samhällsplanering är andra viktiga perspektiv. Det behövs forskning om välfärdens utformning när färre ska försörja fler och fler lever längre med kroniska sjukdomar.

Arbetslivets omdaning

Svenskt arbetsliv genomgår snabba och stora förändringar. Globalisering, digitalisering, demografisk förändring och migration påverkar. Precis som nya styr- och ledningssystem och anställningsformer.

Därför behöver forskningens fokus vara vilka konsekvenser förändrade villkor på arbetsmarknaden får och hur det påverkar möjligheten att åstadkomma ett hållbart arbetsliv.

Samspelet mellan samhälls-, arbetsplats- och individnivå, organisering och ledning och maktförhållanden behöver studeras, liksom positiva och negativa effekter av digitaliseringen av samhället.

Välfärdssystemens kvalitet, organisering och processer

Inom vård och omsorg kommer kunskapsstyrning att vara centralt i framtiden. En samordnad forskning om välfärdens system är därför viktigt.

Forskningens fokus behöver vara styrning, ledning, organisering och ersättningssystem, för att på så sätt kunna få fram kunskapsunderlag för beslut, kvalitet och resultat inom dessa sektorer. Satsningen ska stödja praktisk forskning och öka nyttiggörandet av kvalitetssäkrad kunskap.

Förbättringsarbete ska stimuleras genom forskning inom bland annat ledarskap, ekonomi, policy och innovation.

Migration och etniska relationer

Forskning inom migrationsområdet är mer angeläget än någonsin. Sverige och Europa står inför stora samhällsförändringar. Miljon-tals människor befinner sig på flykt och många söker sig hit.

Forskning som bidrar till att kunna bedöma och förbättra flyktingpolitiska insatser och som syftar till att hitta långsiktiga hållbara lösningar är därför av stor vikt.

Forskning om flyktingströmmar och ensamkommande flyktingbarn är också av betydelse, liksom hur utbildning, arbetsmarknad, vård och social omsorg behöver utformas i framtiden.

Jämlika levnadsvillkor

Skillnaderna mellan olika grupper i samhället ökar utifrån faktorer som uppväxtvillkor, utbildningsmöjligheter, integration, arbetsliv, hälsa, vård, omsorg och socialtjänst.

Därför behövs forskning som studerar interaktionen mellan individ och omgivning. Tillgänglighet, jämlikhet och funktionsförmåga är andra viktiga områden där forskning behövs. Även forskning om fattigdom och klasskillnader är viktigt. Barns levnadsvillkor, ungdomars inträde på arbetsmarknaden, barns utbildning och utsatta barns situation bör studeras i breda perspektiv.

Forte vill:

- utveckla nya former för finansiering av bidrag
- stödja uppbyggnad av starka miljöer för forskning inom dessa prioriterade områden genom utvecklad samverkan mellan olika samhällsaktörer
- stödja uppbyggnad av forskarkompetens inom de prioriterade områdena
- skapa incitament och utveckla former och möjligheter för forskare att samverka och kommunicera forskning
- tillsammans med övriga forskningsfinansiärer identifiera ytterligare områden för att tillgodose fler och tillkommande behov av forskningsprogram i takt med samhällsutvecklingen.

Forte föreslår att regeringen:

- tillskjuter finansiering till Forte för en ny satsning på de fem ovan strategiska forskningsområdena.

2

FORSKNING OM INTERVENTIONERS EFFEKTER SKA STÄRKAS

Fortes bedömning är att det behövs en särskild satsning på forskning om insatsers effekter inom omsorgen, arbetslivet, socialtjänsten, trygghetssystemen och välfärdens organisationer, men även inom hälso- och sjukvården.

I samverkan med professionen ska gemensamma projekt utvecklas för att bidra till evidensbaserad policy och praktik. Kompetens ska höjas och metodutveckling ska stärkas för att genomföra effektutvärderingar. Forskningen ska generera implementeringsbar kunskap.

Forte vill:

- stödja en långsiktig uppbyggnad av starka forskningsmiljöer för att möjliggöra forskning om interventioners effekter
- tillsammans med aktörer inom hälsa, arbetsliv och välfärd utlysa nya och gemensamma projekt inom välfärdssektorn.

Forte föreslår att regeringen:

- ökar Fortes anslag för forskning om interventioners effekter inom hälsa, arbetsliv och välfärd
- i sin översyn av Socialtjänstlagen inför motsvarande bestämmelse avseende samverkan i finansiering av forskning som redan är inskriven i Hälso- och sjukvårdslagen (HSL 26 b §).

3

FORSKNING OM IMPLEMENTERING SKA STÄRKAS

Det krävs en ökad satsning på forskning om implementering. Dels för att förstå vad som krävs för att kunna använda ny kunskap i policy och praktik, dels för att korta tiden från forskningsresultat till tillämpning. År 2027 vill Forte ha bidragit till att implementeringstiden halverats.

Forte vill:

- stödja långsiktig kompetensuppbyggnad inom forskning om implementering och kapacitet för hållbar förändring
- samverka med mottagare av forskningsresultaten och utlysa nya och gemensamma forskningsprojekt inom välfärdssektorn
- sträva efter att halvera tiden för implementering.

Forte föreslår att regeringen:

- ökar Fortes anslag för forskning om implementering inom hälsa, arbetsliv och välfärd.

4

STRATEGISKA INNOVATIONSOMRÅDEN SKA BREDDAS

Framgångsrika innovationer är i många fall resultatet av samarbete mellan flera aktörer och kompetenser, exempelvis mellan företag, universitet och högskolor och offentliga verksamheter. Därför föreslår Forte att forskning inom strategiska innovationsområden breddas till välfärdssektorer där sociala innovationer bidrar till att uppnå större social hållbarhet i samhället.

Forskningsprogrammen bör baseras på tvärfunktionella och tvärssektoriella arbetssätt och bygga på ett ömsesidigt utbyte mellan forskning, näringsliv och övriga samhällsaktörer. Forte vill stärka sin ställning som innovationskatalysator inom samhällsområdena hälsa, arbetsliv och välfärd.

Forte vill:

- delta i arbetet tillsammans med övriga forskningsfinansiärer för att utveckla ett antal strategiska innovationsprogram inom Fortes ansvarsområden.

FORTES VISION

är att genom forskning av högsta vetenskapliga kvalitet skapa förutsättningar för en hållbar samhällsutveckling och uppnå:

- God och jämlik hälsa
- Inkluderande och hållbart arbetsliv
- Hög och kontinuerligt förbättrad välfärd

5

EFFEKTIVARE NATIONELLT SAMORDNINGSANSVAR FÖR FORSKNING

Fortes nationella samordningsuppdrag ska leda till att forskningen inom respektive område stärks. Forte ska skapa nätverk mellan forskningsfinansiärer och övriga myndigheter, och utveckla samverkan med mottagare av forskningsresultat. Samverkan ska leda till att nya forskningsbehov identifieras och att åtgärder föreslås.

Forte ansvarar idag för nationell samordning av socialvetenskaplig alkohol- och narkotikaforskning, forskning om barn och ungdomar, internationell migration och etniska relationer, funktionshinder och handikapp samt äldre.

Forte föreslår att även forskning inom områdena arbetsliv och vård och omsorg samt hela området alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel (ANDTS) samordnas på ett mer effektivt sätt.

Forte vill:

- utveckla det befintliga samordningsansvaret
- utvidga uppdraget genom att ta ansvar för nationell samordning av hela ANDTS-området (inte bara AN) samt för de två forskningsområdena arbetsliv och vård och omsorg
- utveckla samverkan med arbetsmarknadens parter och myndigheter för att tydliggöra roller och skapa synergieffekter av de samlade insatserna.

Forte föreslår att regeringen:

- ger Forte det nationella samordningsansvaret för två nya forskningsområden, nämligen arbetsliv samt vård och omsorg samt utvidgar samordningsansvaret till hela forskningsområdet ANDTS.

6

ÖKAT STÖD TILL INFRASTRUKTUR OCH TILLGÅNG TILL DATABASER OCH REGISTER

Sverige ska förbli en stark forskningsnation och fortsätta att förstärka och dra nytta av den kompetens och tradition som under de senaste decennierna byggts upp med hjälp av databaser och register.

Forte vill:

- stödja utvecklingen av infrastruktur och tillgång till öppna data i samverkan med forskningsråden
- samverka med övriga forskningsfinansiärer – i synnerhet Rådet för infrastrukturforskning (RFI) – för att implementera och följa upp den nya modellen för stöd till infrastrukturer
- verka för att lagstiftningen när det gäller persondata och registerforskning utvecklas i en riktning som understödjer registerforskningen, inklusive bevaka denna utveckling inom EU.

7

STÄRKT INTERNATIONELL SAMVERKAN OCH RÖRLIGHET

Internationell samverkan är grundläggande för att svensk forskning ska utvecklas och hålla hög kvalitet. Forte ska bidra till att internationell samverkan och rörlighet ökar.

Forte vill:

- möjliggöra för fler forskare att öka sin medverkan i internationella samarbeten och nätverk
- ta tillvara och vidareutveckla forskningssamarbeten som finns etablerade mellan universitet och forskargrupper i olika länder
- stimulera fortsatt deltagande av svenska forskare i EU:s utlysningar, och verka för att svenska forskare i högre grad är koordinatörer i sådana samarbetsprojekt
- öka aktiviteterna inom forskningsfinansieringen på den internationella arenan med EU men även med länder som Sverige har bilaterala samarbetsavtal med
- fortsätta att stödja yngre forskare genom att ge bidrag för postdoc-tjänster och till gästforskare.

8

FÖRBÄTTRADE KARRIÄRMÖJLIGHETER OCH STÖRRE MÖJLIGHETER TILL KOMBINERADE ANSTÄLLNINGSFORMER

Tydligare och bättre karriärvägar och meriteringsmöjligheter behöver utvecklas för att svenska forskningsmiljöer ska vara attraktiva på den internationella arenan. Det finns även behov av ökad rörlighet mellan akademien och verksamheter som tillämpar forskning. Därför finns anledning att stärka incitamenten för att öka en sådan rörlighet, exempelvis genom rekryterings- och meriteringsystem, samt att utveckla kombinerade anställningsformer mellan lärosäten och exempelvis vård, omsorg och socialtjänst.

Forte vill:

- verka för ökad mobilitet mellan akademi, näringsliv och offentlig verksamhet genom att stödja och utveckla kombinerade anställningsformer och främja adjungeringsformen mellan myndigheter, akademi och praktisk verksamhet
- fortsätta att stödja yngre forskare genom att ge bidrag till juniorforskare
- bidra till ökade kontaktytor mellan forskare och samhällsaktörer.

Forte föreslår att regeringen:

- ser över regelsystemen i syfte att underlätta kombinerade anställningsformer.

9

ÖKAD JÄMSTÄLLDHET INOM AKADEMI OCH FORSKNING

Forskare ska ges samma möjligheter oavsett kön. Lärosäten och forskningsfinansierare ska motverka de skillnader som finns i kvinnors och mäns möjligheter att bedriva forskning samt bidra till lika möjligheter till internationell meritering, karriärutveckling och jämn könsfördelning bland professorer. Jämställdhetsintegreringen i forskningen behöver utvecklas och stärkas.

Forte vill:

- verka för att jämställdhets- och genusperspektiv får genomslag i forskning
- se till att det finns hög kompetens om jämställdhet och genus i hela processen för forskningsfinansiering
- vidareutveckla Fortes strukturer och processer för jämställdhet, likabehandling och mångfald inom myndighetens alla verksamheter
- följa upp utfallet regelbundet, analysera och återkoppla i förbättringssyfte.

10

ÖKAD SAMVERKAN OCH AKTIVARE KOMMUNIKATION

Forte ska genom aktiv samverkan bidra till kunskaps-spridning och långsiktig kunskapsuppbyggnad. Samarbetsformer med andra myndigheter ska etableras för identifiering av nya forskningsbehov utifrån systematisk kunskapsinventering.

Att involvera och engagera berörda mottagare leder till ökat nyttiggörande av forskningsresultaten. Tydligare incitament och ett utvecklat meriteringssystem behövs för att gynna kommunikation, samverkan och rörlighet.

Forte vill:

- stimulera och föreslå former för systematisk samverkan med brukare och andra berörda aktörer i syfte att nå en utvecklad integrerad forskning
- utveckla incitament och kriterier för kommunikation och nyttiggörande i berednings- och bedömningsarbetet samt vid utvärdering av forskning
- införa tydliga skrivningar avseende planer för implementering och kunskapsöverföring i strategier och program- och utlysningstexter, där det är lämpligt
- utveckla nya former och arenor för interaktiv kommunikation, dialog och samverkan om forskningens resultat

- samverka med berörda aktörer för att ta del av kunskapsluckor och utifrån dessa identifiera forskningsbehov.

Forte föreslår att regeringen:

- ser över incitament och meriteringssystem för att främja ökad kommunikation och samverkan.

”

Jag är glad att Forte valt att ta avstamp i de stora samhällsutmaningar som ligger framför oss och inte bara utgått ifrån struktur och innehåll i befintlig forskning. På detta sätt skapas ett verkligt förändringstryck.

JOHAN CARLSON
GENERALDIREKTÖR, FOLKHÄLSOMYNDIGHETEN

Särskilt glädjande är Fortes förslag om att det behövs särskilda satsningar på forskning om insatsers effekter. I detta sammanhang kan det vara ett unikt tillfälle att använda så kallade forskningspartners, eller det som kallas brukarmedverkan.

ANNE CARLSSON
ORDFÖRANDE, REUMATIKERFÖRBUNDET

Forte vill ha forskning om ojämlikheten i det svenska samhället. Det är utmärkt. Och man har insiktsfullt kopplat god och jämlik hälsa till hur välfärdsystem och global arbetsmarknad fungerar. Överraskande bra.

DENNY VÅGERÖ
PROFESSOR, CHESS, STOCKHOLMS UNIVERSITET

Det behövs en tydlig och gemensam strategi för att vi ska kunna svara på viktiga vetenskapliga kunskapsluckor. En grundförutsättning är att alla parter vill samverka, sömlöst och entusiastiskt!

SOFIA TRANÆUS
PROFESSOR, AVDELNINGSCHEF SBU

Detta är en genomtänkt forskningsstrategi med förankring i verkligheten. Forte lyckas formulera välfärds-samhällets stora utmaningar. Särskilt viktig är satsningen på forskning om migration och etniska relationer. Den hjälper Sverige och Europa att klokt hantera den stora invandring som pågår och bygga ett samhälle präglad av demokrati och jämlikhet snarare än segregering.

CARL-ULRIK SCHIERUP
PROFESSOR, DIRECTOR, REMESO, LINKÖPINGS UNIVERSITET

Ett nära utbyte mellan forskning och praktik med gemensamma, långsiktiga forskningsprojekt och kombinerade anställningsformer kan bli något av ett kvalitetssprång i välfärden. Det sociala arbetets professioner behöver forskningen och forskningen behöver professionerna.

CAMILLA SKÖLD
SOCIALPOLITISK CHEF, AKADEMIKERFÖRBUNDET SSR

Ett område med stor och delvis underutnyttjad potential för att förbättra hälso- och sjukvården samt omsorgen utan att vara kostnadsdrivande, är forskning inom omvårdnad. Effektiva interventioner inom omvårdnad bidrar till ökad kvalitet, samtidigt som resurser sparas.

AMI HOMMEL
DOCENT, ORDFÖRANDE I SVENSK SJUKSKÖTERSKEFÖRENING

”

